

УКРАЇНА МІЖ МИНУЛИМ І МАЙБУТНІМ: до Дня Української Державності

УНІВЕРСАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.

Варна Українська і всі землі України.
 Така і друга половина землі нашої держави Україна.
 Це всі землі і сільські і міські і арвань братські. Це всі землі і сільські і міські і арвань братські. Це всі землі і сільські і міські і арвань братські.
 Така і друга половина землі нашої держави Україна.
 Це всі землі і сільські і міські і арвань братські. Це всі землі і сільські і міські і арвань братські.
 Така і друга половина землі нашої держави Україна.
 Це всі землі і сільські і міські і арвань братські. Це всі землі і сільські і міські і арвань братські.

Варна Українська і всі землі України.
 Така і друга половина землі нашої держави Україна.
 Це всі землі і сільські і міські і арвань братські. Це всі землі і сільські і міські і арвань братські.
 Така і друга половина землі нашої держави Україна.
 Це всі землі і сільські і міські і арвань братські. Це всі землі і сільські і міські і арвань братські.

Указ
Президента України

№ 423/2021
від 24 серпня
2021 року

Про День Української Державності

З метою утвердження спадкоємності понад тисячолітньої історії українського державотворення,

спираючись на історію української державності, яка сягає своїм корінням часів заснування міста Києва та розквіту держави за часів князя Київського Володимира Великого - державотворця, який прийняттям у 988 році Християнства засвідчив цивілізаційний вибір Київської Русі, спадкоємцями якої є, зокрема, Галицько-Волинське князівство, Українська козацька держава, Українська Народна Республіка, Західноукраїнська Народна Республіка, Українська Держава, Карпатська Україна та сучасна Україна,

вшановуючи пам'ять та засвідчуючи повагу до діяльності Тараса Шевченка, Миколи Костомарова, Володимира Антоновича, Михайла Драгоманова, Івана Франка, Лесі Українки, Михайла Грушевського, інших видатних представників національної еліти, а також борців за державність та незалежність України,

керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням,

дбаючи про благо Вітчизни та борючись за суверенітет, територіальну цілісність і незалежність України, а також зважаючи на необхідність утвердження історичної справедливості, **п о с т а н о в л я ю** :

1. Відзначати День Української Державності щорічно 28 липня - у День Хрещення Київської Русі-України, коли вшановується пам'ять про видатного державотворця, святого рівноапостольного князя Київського Володимира Великого.
2. Кабінету Міністрів України, обласним, Київській міській державним адміністраціям забезпечувати підготовку та здійснення комплексу заходів щодо відзначення Дня Української Державності.
3. Кабінету Міністрів України разом із Національною академією наук України, Національною академією правових наук України, Національним інститутом стратегічних досліджень забезпечити підготовку проекту стратегії захисту, збереження та популяризації історії української державності, затвердити цю стратегію, а також здійснити заходи її реалізації, проведення відповідних наукових досліджень.
4. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України

В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ

м. Київ

Київська Русь (IX – XII ст.)

"Повість временних літ"

З точки зору політичної організації Київська Русь не мала ні централізованого управління, ні всеохоплюючої та розгалуженої бюрократичної системи. Це була ранньофеодальна монархія. Владу князя, обмежували певною мірою представницькі (в умовах ранньофеодального суспільства) інституції: віче, ряд, договір, снем, боярська рада тощо. Політична влада зосереджувалася у містах, що виникали на основних торгових шляхах.

Починаючи з другої половини першого тисячоліття нашої ери, на території Середнього Подніпров'я спостерігаються процеси активного державотворення першої східнослов'янської держави.

Хрещення Стародавньої Русі за східним обрядом за князя Володимира визначила все історичне буття її народу багато століть вперед. Християнські мораль та віровчення формували побут та культуру, впливали на політику та соціальні відносини.

Володимир Святославич
(960/963 – 15 липня 1015)
(умовний портрет Володимира
Святославича з Царського
титулярника, 1672)

Великий князь Володимир обирає
релігію. І. Еггінк, 1822

Розмова князя Володимира з
грецьким філософом про
християнську віру. Радзівілівський
літопис, л. 49 про., XV ст.

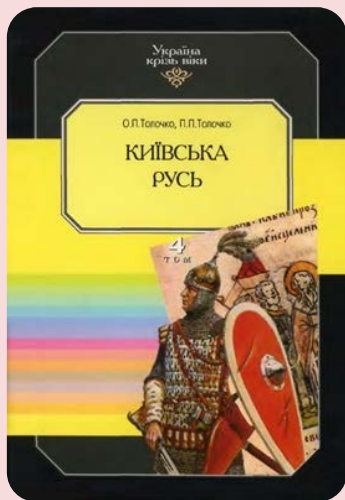
На часи князювання Володимира Великого (978–1015) припадає інтенсивна розбудова нашої держави. Володимир став одноосібним володарем країни, утвердив ранньофеодалну монархію. Він провів цілу низку важливих реформ, а саме адміністративну, правову, релігійну. Тому не дарма Володимира називають першим реформатором.

Зображення Володимира
Великого на златнику
власного карбування.

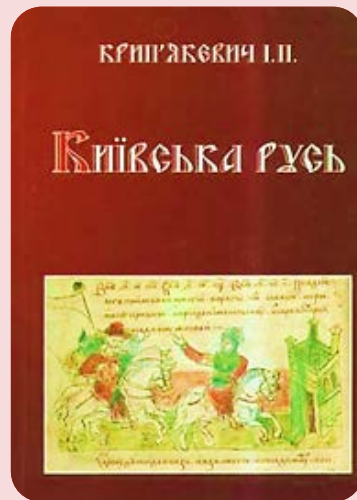

Зображення Володимира
Великого на срібнику (X –
XI ст.)

Толочко О. П. Київська Русь / О. П. Толочко, П. П. Толочко. – Київ : Альтернативи, 1998. – 351 с. : іл. – (Україна крізь віки; Т.4)
79-а/5437

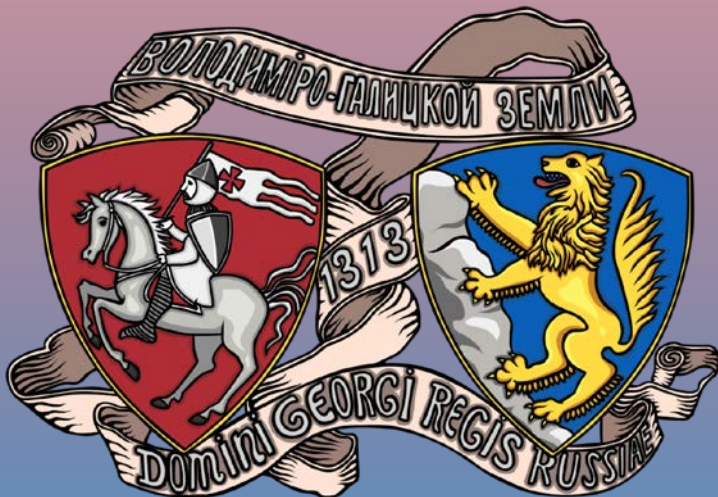
Котляр М. Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава / М. Ф. Котляр. – Київ : Україна, 1996. – 240 с. **79-а/6918**

Крип'якевич І. П. Київська Русь / І. П. Крип'якевич ; упоряд. та авт. передм. І. М. Мороз ; Київс. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ : Київс. ун-т, 2017. – 95 с. **79-а/9140**

Галицько-Волинське князівство (сер. XII – 40 рр. XIII ст.)

У 12 столітті після розпаду Київської Русі з великих князівств, які в цей час існували на території України, виділялося Галицько-Волинське, яке проіснувало до 1340 р. Державний лад Галицько-Волинської землі, хоча й мав ряд своєрідних рис, обумовлених особливостями її соціально-економічного і політичного розвитку, все ж у головному був подібний до державного ладу інших князівств і земель.

Герб з грамоти Юрія I Львовича, 1313

Роман Мстиславич (Великий)
(бл. 1152 – 19 червня 1205)

Об'єднання Галичини і Волині було здійснено волинським князем Романом Мстиславичем, сином Мстислава Ізяславича. Скориставшись безладдям у Галичі, він вперше зайняв його у 1188 р., але не зміг утримати його під натиском угорців, які також впорглися до галицької землі на заклик місцевих бояр. Вдруге Роман приєднав Галичину до Волині у 1199 р. після смерті останнього галицького князя з роду Ростиславичів. Він жорстко придушив місцеву боярську опозицію, що чинила опір його спробам централізувати управління, і заклав основи єдиного Галицько-Волинського князівства.

Через раптову смерть Романа, у Галицько-Волинському князівстві утворився вакуум влади. Галичину і Волинь охопила низка безперервних міжусобиць та іноземних інтервенцій. Волинські дрібні князі незалежилися, а галицькі бояри відмовилися визнавати владу малолітніх Романовичів – Данила і Василька. Під приводом захисту синів покійного Романа у справи князівства втрутилися сусіди – Польща й Угорщина.

Данило Галицький (Романович)
(1201–1264)

«Данило Романович (Галицький). 1201—1264», поштова марка № 366, Україна, 2001 р.

У 1205 р. Данило Романович став галицьким князем, але незабаром втратив престол. З 1215 р. він княжив на Волині і до 1231 р. завершив об'єднання волинських земель. У 1230 р. і остаточно в 1238 р. Данило Романович опанував Галич, передавши Волинь братові Василькові Романовичу, а потім зайняв Київ (1240).

У 1245 р. в Ярославській битві на річці Сан війська Данила розгромили полки угорських та польських феодалів, галицьких бояр, що завершило його сорокарічну боротьбу за батьківську спадщину. Розраховуючи на західних союзників у протистоянні з Ордою, погодився прийняти від Папи Римського в 1253 королівський титул. Час князювання Данила Романовича був періодом найбільшого економічного та культурного підйому та політичного посилення Галицько-Волинського князівства.

Литовсько-Польська доба

Ослаблені золотоординським ігом, українські землі були захоплені сильнішими європейськими державами: Угорщина ще в XI ст. захопила Закарпаття; Литва до 60-70-х років XIV ст. приєднала більшу частину українських земель (Волинь, Ліві- і Правобережну Україну, Поділля) й упримувала їх до 1569 р.; Польща в сер. XIV ст. захопила Галичину, а з 1569 року до неї перейшли всі литовські володіння в Україні.

Артур Орльонон, «Галицькі хоругви у Грюнвальдській битві 15 липня 1410 року»

Московська держава постає з кінця XV ст. і відразу починає просуватися в українські землі, захопивши вже в кін. XV ст. Чернігово-Сіверщину (Москва заявляє про свої права на землі, посилаючись на історичну традицію).

Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття : навч. посіб. / Н. М. Яковенко. – Київ : Генеза, 1997. – 311 с. 79-а/5275

Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь / М. Ф. Котляр. – Київ : Альтернативи, 1998. – 335 с. – (Україна крізь віки ; т. 5). 79-а/5484

Русина О. В. Україна під татарами і Литвою / О. В. Русина. – Київ : Альтернативи, 1998. – 319 с. – (Україна крізь віки ; т. 6). 79-а/5467

Історія України в особах: литовсько-польська доба / О. М. Дзюба, М. В. Довбищенко, Я. Д. Ісаєвич ; упоряд. О. Русина. – Київ : Україна, 1997. – 272 с. 63.3(4Ук)/І-907

Гусев В. І. Видатні постаті в історії України IX-XIX ст. Короткі біографічні нариси. Історичні та художні портрети / В. І. Гусев [та ін.]. – Харків : Вища школа, 2002. – 253 с. 79-а/6918

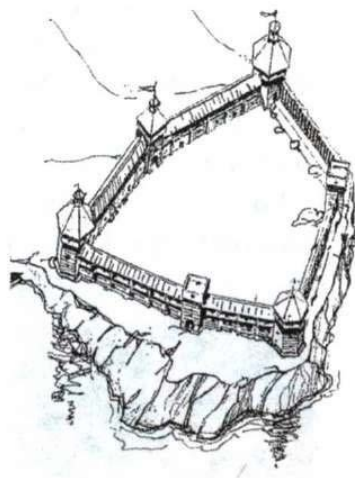
Козаччина (40–70 рр. XV – сер. XVII ст.)

У другій половині XV ст. збільшується кількість зимівників і слобод на Південному Бузі, Синюсі, Дніпрі, Трубежі, Сулі. З поодиноких жителів і втікачів утворюється соціальна група людей під назвою «козаки». Вперше козаки згадуються у 1489 р., коли вони допомагали війську сина польського короля Яна Ольбрехта наздогнати татарський загін на Брацлавщині.

Дмитро «Байда» Вишневецький
(? – 1563/1564)

Перша велика січ з кам'яним замком з'явилася на о. Хортиця між 1552-1556 рр. Її спорудили козаки з ініціативи Дмитра Вишневецького.

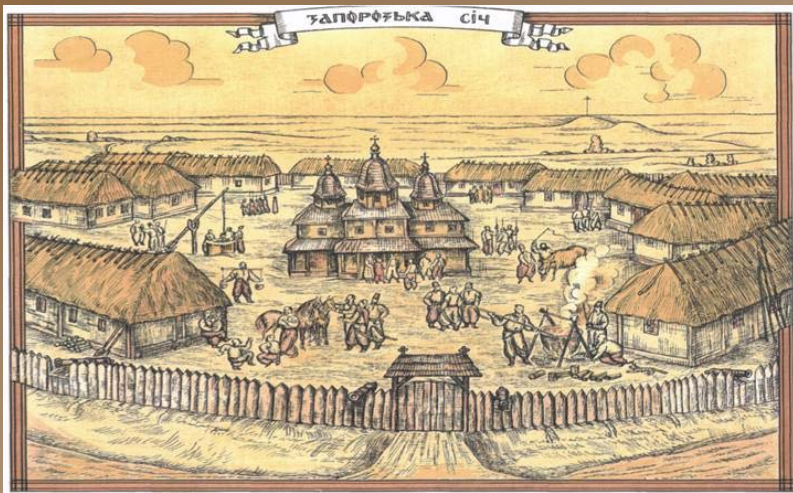

Замок-фортеця на
острові Мала Хортиця,
реконструкція

Сам Вишневецький походив з великого князівського роду Гедиміновичів, мав великі маєтності на території сучасної Тернопільщини й обіймав високу адміністративну посаду, відзначався великою любов'ю до України. Він захищав Волинь і Поділля від татарських набігів. Ставши наприкінці 40-х років XVI ст. канівським і черкаським старостою, майже без допомоги польсько-литовського уряду збудував на о. Хортиці замок, який перетворився у фортифікаційну твердиню.

Запорозьке козацтво створило власну суспільну організацію. Вона мала форму демократичної республіки за найширшою участю в управлінні козацьких мас. Верховна влада на Січі належала козацькій раді, яка значила законодавчу гілку влади вирішувала найголовніші питання внутрішнього життя і зовнішніх відносин. Рада обирала кошового отамана, або як ще називали старшого чи гетьмана, якому надавалася вся повнота влади.

Запорозька Січ. Фрагмент малюнка XVI – XVII ст.

Ілля Рєпін «Запорозжці пишуть листа турецькому султанові»

Поступово формувалася командно-управлінський апарат Запорозької Січі. Виконавчу гілку влади забезпечували:

- писар, який очолював військову канцелярію й у письмовій формі складав найголовніші січові справи;
- осавул – відав організацією військових загонів та їхнім вишколом;
- обозний командував артилерією.

Судова гілка влади належала судді, який чинив суд над порушниками козацьких законів, відав кошторисом і міг виконувати обов'язки кошового отамана. Нижчу ланку управлінського апарату становили курінні отамани. Всі командні посади у козацтві були виборними.

Гетьманщина (сер. XVII – 70-80 рр. XVIII ст.)

Укладений у 1654 р. договір з Росією та вступ у 1655 р. Швеції у війну проти Речі Посполитої давали шанси гетьманському урядові на реалізацію програми возз'єднання українських земель у межах єдиної держави. Однак після смерті Богдана Хмельницького відчутним стало прагнення російського уряду позбавити Гетьманщину внутрішнього суверенітету й перетворити його на складову Росії, що й викликало спротив з боку гетьманської влади, частина якої почала схилитися до думки про можливість повернення Гетьманщини до складу Речі Посполитої як її претського члена (нарівні з Польщею й Литвою). Це призвело до подій 1663 р., які затвердили історичну реальність – територіальна єдність козацької України була порушена й відбувся розкол на Правобережжя і Лівобережжя.

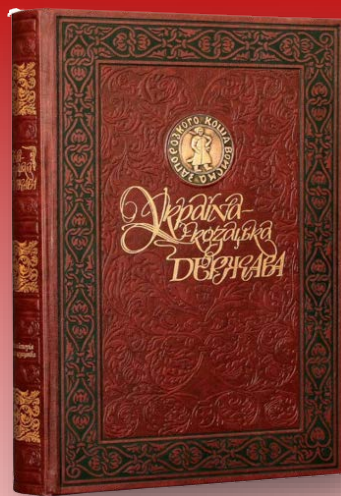
Микола Івасюк В'їзд Богдана Хмельницького до Києва.

Існування в складі Московської держави, а потім Російської імперії автономної України суперечило централізаторським тенденціям Російської держави, що особливо посилилися при Петрі I та Катерині II. Протидіяти цьому Українська держава не мала змоги. Спроби Виговського і Мазепи вийти з-під порядкування Москви і віддатися під протекцію Речі Посполитої чи Швеції не мали успіху, бо більша частина української старшини і рядового козацтва не підтримала ці намагання. Ліквідацією гетьманату в 1764 р. припинилося існування української державності на цьому етапі. Знищення Запорозької Січі завершило цей період. Настав півторастолітній час української бездержавності, країна була поділена між двома імперіями – Російською та Австрійською.

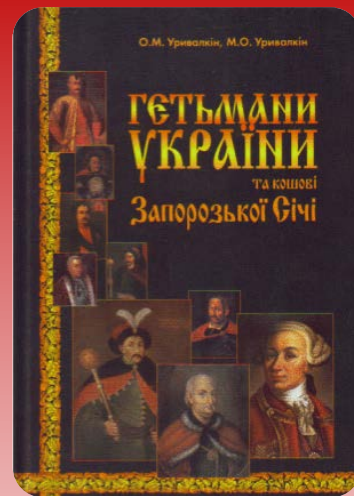

Шевчук В. О. Козацька держава: етюди до історії українського державотворення / В. О. Шевчук ; ред. М. Т. Максименко. – Київ : Абрис, 1995. – 389 с. **79-а/5579**

Україна козацька держава = Ukraina terra cosacorum : іл. історія укр. козацтва у 5175 фотосвітлинах / авт.-упоряд. В. В. Недяк ; наук. ред.: В. О. Щербак, О. К. Федорук. – Київ : ЕММА, 2004. – 1215 с. **79-а/6984**

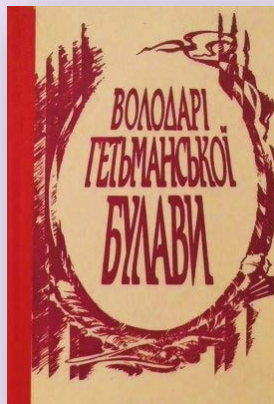
Уривалкін О. М. Гетьмани України та кошові Запорізької Січі / О. М. Уривалкін, М. О. Уривалкін. – Київ : КНТ, 2015. – 395 с. **79-а/8773**

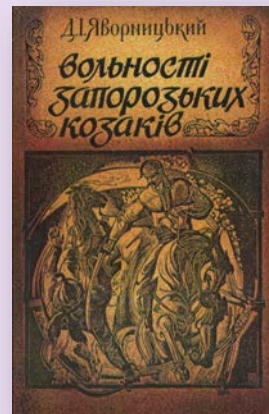
Горобець В. М. Історія України в особах. Козаччина / В. М. Горобець, О. І. Гуржій, В. М. Матях [та ін.] ; упоряд. В. М. Горобець. – Київ : Україна, 2000. – 302 с. **79-а/6021**

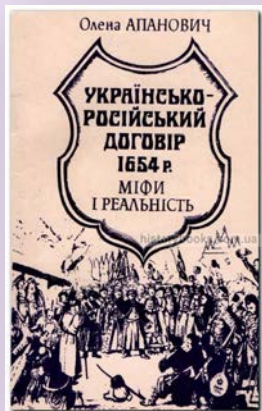
Апанович О. М.
Українсько-
російський договір
1654 р. Міфи і
реальність / О. М.
Апанович. – Київ :
Варта, 1994. – 95 с. –
(Бібліотечна серія).
63.3(4УК)/А76

Бачинська О. А.
Козацька Україна
після зруйнування
Запорізької Січі
(1775–1905) / О. А.
Бачинська, Т. В.
Чухліб. – Київ : Арій,
2021. – 351 с. –
(Таємниці історії).
79-а/9450

Реєнт О. П. Усі
гетьмани України:
легенди, міфи,
біографії / О. П.
Реєнт, І. А. Коляда. –
Харків : Фоліо,
2007. – 415 с. –
(Історичне досє).
63.3(4Ук)/Р33

Володарі
гетьманської булави
: істор. портр. / авт.
передм. В. А. Смолій.
– Київ : Варта, 1994.
– 557 с. –
(Бібліотечна серія).
79-а/8504

Яворницький Д. І.
Вольності запо-
розьких козаків /
Д. І. Яворницький ;
пер. з рос. О. В.
Завгородня. – Дніп-
ропетровськ : Січ,
2002. – 359 с.
79-а/6878

Українська державність у ХХ – поч. ХХІ ст.

До реальних державотворчих потуг українці повернулися в період відродження української національної державності (1917 – 1920 рр.). У цей час було здійснено декілька спроб одержавлення України. У цей період боротьба за державність відбувалася в умовах запеклої громадянської війни та іноземної інтервенції. У цій боротьбі можна виділити кілька етапів. На першому етапі національну революцію очолювала Центральна Рада. В листопаді 1917 р. було проголошено Українську Народну Республіку (УНР). Другий етап – це правління з кінця квітня 1918 р. гетьманщини в умовах окупації України австрійськими та німецькими військами.

Особливою проблемою в національному державному відродженні було утворення в західних регіонах України в жовтні 1918 р. Західної Української Народної Республіки (ЗУНР). На більшій частині України була утворена УНР на чолі з Директорією. Її об'єднання з ЗУНР - визначний етап в національно-державному будівництві.

Офіцери Української Галицької армії (УГА), 1919 р.

Проголошення Першого Універсалу УНР на Софійській площі. Читає Микола Ковалевський, ліворуч – голова УЦР Михайло Грушевський. Київ, 25 (12) червня 1917 р.

Підписання Акту Злуки на Софіївській площі 22 січня 1922 р.

Усього державними одиницями даного періоду виступали Українська Народна Республіка періоду Української Центральної Ради, Українська держава періоду Гетьманату Павла Скоропадського, Українська Народна Республіка часів Директорії, а також Західно-Українська Народна Республіка. Окрім національних державних утворень у цей період тричі встановлювалася радянська (більшовицька) влада в Україні.

Робітничо-селянський уряд, бажаючи розповсюдити радянську владу на всю територію України, декретом від 6 січня 1919 р. скасував встановлену Центральною Радою назву держави «Українська Народна Республіка» (УНР) і затвердив іншу – «Українська соціалістична радянська республіка» (УСРР). Відповідно до декрету від 29 січня 1919 р. уряд почав іменуватися на зразок російського – «Рада Народних Комісарів УСРР». Остаточно УСРР як радянська форма державності оформилась з прийняттям на III Всеукраїнському з'їзді Рад (6-10 березня 1919 р.) першої Конституції УСРР. Західноукраїнські регіони були окуповані Польщею, Румунією, Чехословаччиною. Відтак, Україна в складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік отримала державність у вигляді Української Радянської Соціалістичної Республіки (грудень 1922 – 1991 рр.).

Сучасний період українського державотворення пов'язаний з історичної ваги подіями рубіжу 1980–90-х рр. Процес боротьби за незалежність проявився в утвердженні гласності і політичного плюралізму, ліквідації ідеологічного і політичного панування компартії в країні. Реальним змістом наповнювався суверенітет України, що у кінцевому рахунку призвело до проголошення 24 серпня 1991 р. державної незалежності України. Народ України розпочав активну діяльність зі створення демократичної правової держави.

Згідно з Декларацією про державний суверенітет, Верховна Рада 5 липня 1991 року ухвалила закон «Про вибори Президента України». Вибори призначили в один день із Всеукраїнським референдумом – на 1 грудня 1991 року.

28 червня 1996 року о 9-й годині 20 хвилин після доби безперервної роботи Верховна Рада ухвалила Конституцію України («за» проголосували 315 народних депутатів).

У період 2–16 вересня 1996 року, відповідно до статей 99 і 102 Конституції України і указу тогочасного президента України Леоніда Кучми, в Україні була проведена грошова реформа.

Національною грошовою одиницею та валютою України стала гривня.

15 січня 1992 року – затвердження Верховною Радою України музики Державного гімну з пісні «Ще не вмерли України...» за авторством Михайла Вербицького. А слова – через довгі політичні дебати – парламент затвердив аж у березні 2003 року, скоротивши вірш Чубинського до одного куплету і приспіву.

28 січня 1992 року Верховна Рада України затвердила синьо-жовте полотнище як державний прапор України.

19 лютого 1992 року парламент України затвердив тризуб як Малий герб України.

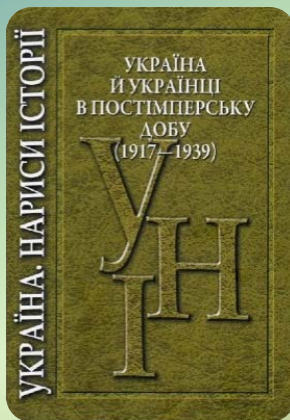
15 січня 1998 року в Україні набрав чинності закон про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. 14 квітня того ж року Верховна Рада України обрала першого в історії держави уповноваженого з прав людини (омбудсмена).

Мазлах С. М. До хвили (Що діється на Україні і з Україною?) : до 100-річчя укр. революції 1917–1921 рр. / С. М. Мазлах, В. М. Шахрай ; наук. ред., вступ. ст., комент. А. Здорова ; вступ. ст., післямова А. В. Клименко. – Одеса : Астропринт, 2019. – 294 с. **79-а/9117**

Солдатенко В. Ф. Україна: революційна доба й наступні десятиліття : (іст.-історіогр. есе) / В. Ф. Солдатенко ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – Київ : ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2021. – 516 с. **79-а/9605**

Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / Г. Г. Єфіменко [та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ : Академперіодика, 2021. – 619 с. – (Україна. Нариси історії). **79-а/9542**

Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / В. М. Даниленко [та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ : Академперіодика, 2021. – 543 с. – (Україна. Нариси історії). **79-а/9547**

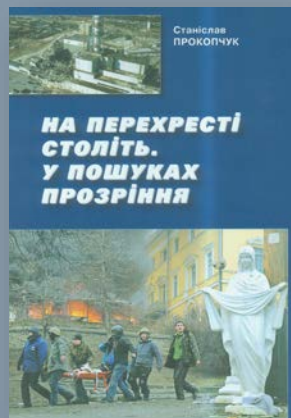
Сергій Мазлах
ДО ХВИЛІ!
Василь Шахрай
(Що діється на Україні і з Україною?)

Павленко Ю. В. Українська державність у 1917–1919 рр.: історико-генетичний аналіз / Ю. В. Павленко, Ю. О. Храмов ; НАН України. – Київ : Манускрипт, 1995. – 261 с. **79-а/5001**

Сергійчук В. І. Українська соборність. Відродження українства в 1917–1920 роках / В. І. Сергійчук ; ред. І. Лепша. – Київ : Укр. видав. спілка, 1999. – 413 с. **79-а/9014**

Кондратюк К. К.
Новітня історія
України. 1914–1945 рр.
: навч. посіб. / К. К.
Кондратюк ; Львів. нац.
ун-т ім. І. Франка. –
Вид. 2-ге, допов. –
Львів : ЛНУ ім. І.
Франка, 2018. – 339 с.
79-а/9194

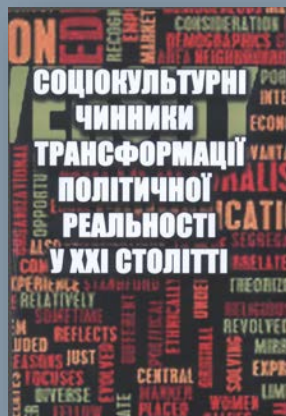
Прокопчук С. Ф.
На перехресті
століть. У
пошуках
прозріння / С. Ф.
Прокопчук. –
Київ : Рута, 2019.
– 399 с.
79-а/9278

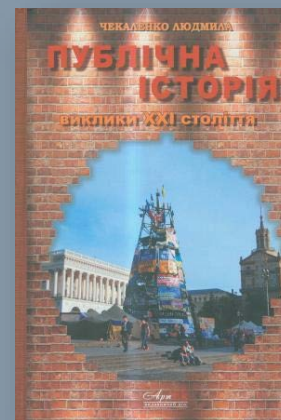
Державне політичне
правління і
національна єдність
: аналіт. доп. / НАН
України, Ін-т політ. і
етнонац. дослідж. ім.
І. Ф. Кураса ; за ред.
О. М. Майбороди. –
Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф.
Кураса, 2017. – 243 с.
79-а/9085

Про стан розвитку
громадянського
суспільства в Україні :
аналіт. доп. / В. М.
Яблонський [та ін.] ;
за заг. ред. О. А.
Корнієвського ; Нац.
ін-т стратег. дослідж.
– Київ : Фенікс, 2017.
– 54 с.
79-а/8976

Соціокультурні чинники
трансформації політичної
реальності у ХХІ столітті /
О. Г. Григор'єв, О. В.
Дяченко, П. О. Колотвін,
[та ін.] ; наук. кер. В. В.
Попков ; ОНУ ім. І. І.
Мечникова, Ф-т міжнар.
відносин, політології та
соціології. – Одеса : ОНУ,
2020. – 294 с. 32/С693

Чекаленко Л. Д.
Публічна історія:
виклики ХХІ ст. :
монографія / Л. Д.
Чекаленко ; НАН
України, Ін-т
всесвітньої
історії, Київ. нац.
ун-т ім. Т.
Шевченка. – Київ
: АртЕк, 2021. –
270 с. 79-а/9587

25 років: Заповіти незалежності України / О. В. Савченко [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Савченка. – Київ : Самміт-книга, 2017. – 182 с. **79-а/9012**

30 років незалежності України: наук. осмислення : бібліографія / Нац. іст. б-ка України [та ін.] ; упоряд. Д. Стегній ; наук. ред., авт. вступ. ст.: Г. Боряк, В. Головка. – Київ : Вид. дім Вініченко, 2021. – 637 с. – (Знакові книги нашої незалежності). **79-а/9570**

Іванченко Р. П. Історія без міфів : бесіди з іст. укр. держ. : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Р. П. Іванченко. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : МАУП, 2007. – 622 с. **79-а/9557**

Капустян Г. Т. Українська державність: етапи становлення / Г. Т. Капустян ; Кременчуц. нац. ун-т ім. М. Остроградського. – Кременчук : О. В. Щербатих, 2011. – 83 с. **79-а/8013**

Українська державність у ХХ столітті : іст.-політол. аналіз / В. Р. Адамський [та ін.]. – Київ : Політ. думка, 1996. – 434 с. **79-а/9583**

Ходаковський В. Ф. Філософія українського державотворення (політологічний аналіз новітньої історії) : навч. посіб. / В. Ф. Ходаковський ; Акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти. – Херсон : Олді-Плюс, 2007. – 545 с. **79-а/9080**

Русначенко А. М. Нариси новітньої історії України = Essays of contemporary history of Ukraine / А. М. Русначенко. – Київ : Олег Філюк, 2014 – 2016. – Кн. 1. – 475 с. ; Кн. 2. – 715 с. ; Кн. 3. – 625 с. ; Кн. 4. – 538 с. ; Кн. 5. – 620 с. 79-а/8806

